2
3. årgang
ebruar 1951

DET FORTABTE VILLAKVARTER af arkitekt M.A.A. P. E. Skriver

EENFAMILIEHUSE af arkitekter M.A.A. Thorball, Heiberg og Stengade

ARKITEKTEN

TIDSSKRIFT FOR ARKITEKTUR OG DEKORATIV KUNST

MÅNEDSHÆFTE

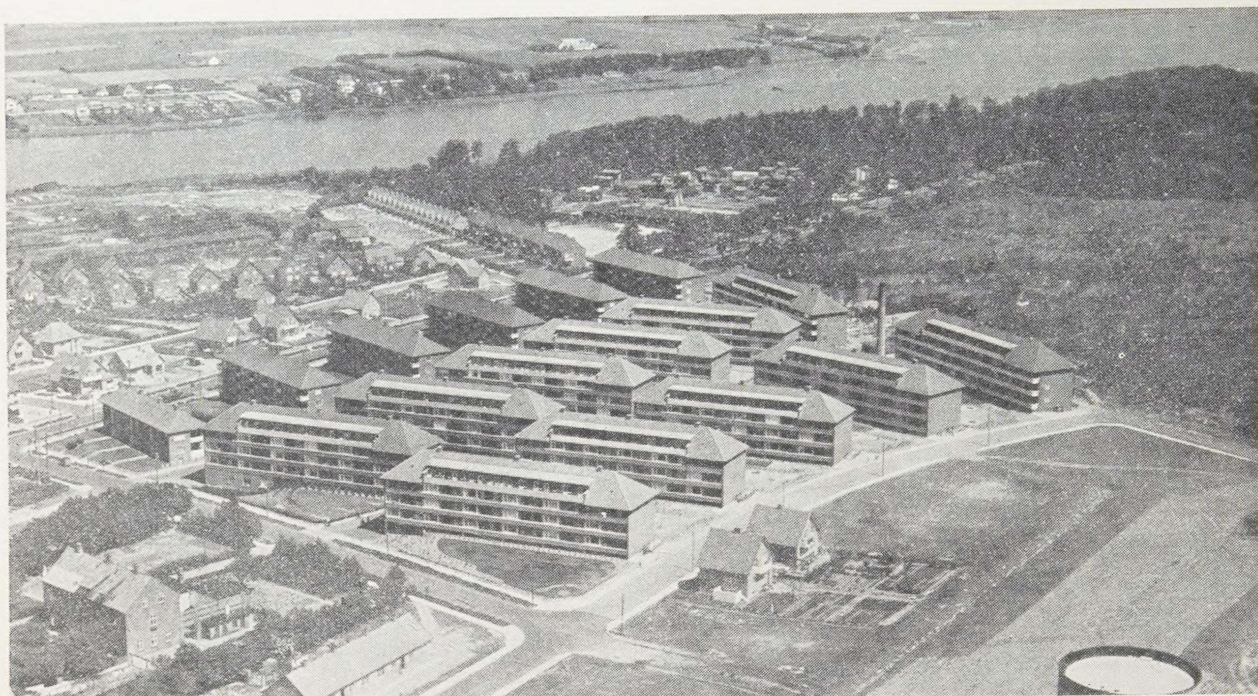

OGIVET AF ARKITEKTENS FORLAG. REDAKTION OG EKSPEDITION: BREDGADE 66. KØBENHAVN K

RKITEKTEN, månedshæfte Årg. 53 Nr. 2 Side 13–28 Afl. til postvæsenet 21-2-1951

HVOR VARMEPROBLEMET ER RIGTIGT LØST

Boligkomplekset FUGLEBAKKEN, Silkeborg

Arkitekt: ARKITEKTKONTORET, Silkeborg

Rådgivende ingeniørfirma:
NIEPOORT & WIED, Aarhus

Varmeinstallation:
Ingeniør BORIS KLINT, Silkeborg og
ingeniør CHR. SCHOU, Silkeborg

I en tid, hvor brændselspriserne er stærkt stigende, og hvor man ikke kan lade være med at spekulere over den kommende varmeregning, bliver spørgsmål vedr. kedelanlæg let hvermands interesse.

Et ideelt kedelanlæg skal være billig i anskaffelse, billig i drift, og det må ikke være kræsent med hensyn til brændsel. Alle disse betingelser opfylder SMITHHÜTTE kedler og stokers. Lad os nævne et eksempel:

I boligkomplekset »Fuglebakken« på Aarhusvej i Silkeborg findes der 312 to og fire værelses lejligheder, 115 eet værelses lejligheder, samt 7 butikker og 18 garager. Og opvarmningen af hele dette kompleks besørges af 3×65 m² VH kedler med stokers type S. 13. leveret af A/S DANSK STOKER.

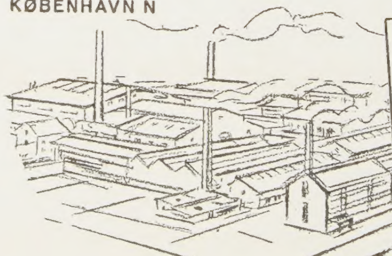
Effektive og rentable kedelanlæg til ethvert formål er A/S DANSK STOKERS speciale. De kan trygt komme til os.

Kedlen med den 100 % vandkølede hedeflade

SMITH, MYGIND & HÜTTEMEIER A/S

KØBENHAVN N

DANSK STOKER
& VARMEKEDEL KOMPAGNI A/S

KØBENHAVN: BREDGADE 58. C. 14809, C. 12179
AARHUS: NY BANEGAARDSG. 45. TLF. 1023
ODENSE: SØNDERGADE 2. TLF. 8842

ɅKADEMISK ɅRKITEKTFORENING

ʌkademisk Arkitektforenings medlemmer (M. af A. A.) r arkitekter, der har gennemgået den officielle arkiektuddannelse og modtaget afgangsbevis fra statens rkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis optages som medlemmer arkitekter, som ikke har ovenævnte uddannelse, men hvis kvalifikationer er anerendt af foreningen.

'oreningens vedtægter bestemmer arkitektens stilling åledes: arkitekten er bygherrens tillidsmand og rådiver. Han modtager betaling for sit arbejde af bygerren, og kun af ham; benytter han sig af det ham etroede arbejde til at skaffe sig fordele eller godtørelser fra entreprenører, handler han uhæderligt og ør sig uværdig til at være medlem af Akademisk ʌrkitektforening.

ʌrkitekten er mellemmanden mellem bygherre og enreprenør, og som sådan overfor begge forpligtet til at rbejde for en retfærdig gennemførelse af deres aftale.

ɅRKITEKTEN

Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst.

Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Finn Juhl, Flemming Teisen og Johan Pedersen (suppleant).

Redaktør: Arkitekt M.A.A. Jens Mollerup (ansv. efter presseloven).

Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et aktuelt ugehæfte hver onsdag og dels 12 illustr. månedshæfter årligt.

Abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen er 13,50 kr. pr. kvartal, ugehæftet alene 6 kr., månedshæftet alene 7,50 kr.

Løssalgspris: Ugehæftet 0,75 kr., månedshæftet 3,00 kr.

Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.

Redaktion og ekspedition: Bredgade 66, København K, telefon Central 4525.

MÅNEDSHÆFTE 2, 1951
INDHOLD:

Nyhed

VORE KØKKENER

En forsøgsrapport fra Dansk almennyttigt Boligselskab. Bogens artikler bygger på resultatet af en køkkenundersøgelse. Rigt illustreret med store fotografier og tegninger, ca. 100 sider. Pris 10 kr.

Med dette hæfte følger et indlæg fra Firma Ernst Dahl

English summary

Arkitekten is published partly as a weekly issue each Wednesday and partly as 12 illustrated monthly issues a year. The subscription for both editions is 13,50 D. Kr. a quarter, the weekly issue alone 6 D. Kr., the monthly issue alone 7,50 D. Kr. Office and editoral management: Bredgade 66, Copenhagen K.

The Lost "Villa" Ideal *711.5*

By Poul Erik Skriver, architect M.A.A. *728.37*

Within recent years it has been preachified purposely against the irregular 'villa' parts. The "bugbear" of small houses in various styles and sizes must have made an impression on some architect. It is a question, however, whether the strong emphasis of the aesthetic has made the subject approachable for non-architects. The picturesque, and the inartistic as well, which approaches the decided disorder, has a large audience. However, the matter has also a practical angle.

In the irregular buildings of small-houses many things may discommode the inhabitants, as f. inst. peeps by the windows and shadows from the neighbour-houses, and one has already previously tried to protect oneself from this by charging the 'villa' sites with servitudes.

Primarily the purpose was to protect the 'villa' suburbs from intrusion of buildings of the industry, or of high apartment houses, and of course these servitudes have contributed to avoid the disorder which impress the 'villa' parts with no servitudes. Further than this, one can make an attempt to isolate the houses from one another by restricting the jurisdiction of each site owner, and one can propose an aesthetic object to oneself by demands concerning the way to place the house on the site and the form of the house.

No doubt the interest in the last-mentioned was stipulated of the English Garden City motion (f. inst. Hampstead Garden Suburb, Letchworth and Welwyn Garden City) being in advance of the contemporary Danish structure of small houses in social as well as architectural respect. Some of the premises for a successful result through such servitudes are a rather short design and construction period and the work under the charge of one architect and designer. These premises have often been under consideration during the years after the Second World War but, unfortunately, the results have not always been successful. We all know the identical prefabricated dwelling houses to be found in Finland, England and U.S.A. So another equal important premise is to take a disciplined variety of the house types into reasonable consideration, at which is not only aimed at an artistic design but also responding to a wish of attracting various family types.

In Copenhagen – at Randbølvej – is made an experiment on servitudes of more or less jurisdiction. When the first part of the area was covered with buildings the builders should consider the normal demands concerning how to place the building on the site, number of floors permitted, enclosure conditions, facade censure. However, in spite of all this, it is hardly possible to note any difference between this 'villa' part and ordinary 'villa' parts. Therefore, the demands were considerably extended at the next part of the area. Here the buildings should consist of one floor and utilized roof floor. The gables should

(Teksten fortsættes på omstående side)

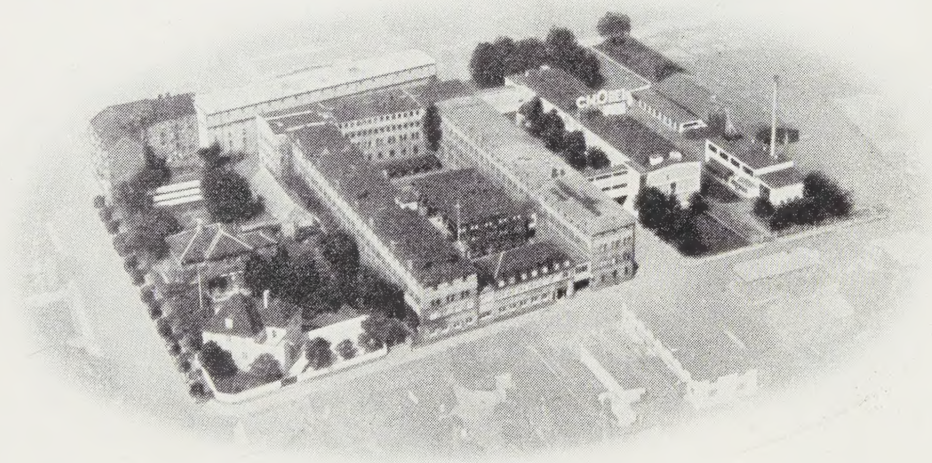
A-S

KØBENHAVN S · STRANDLODSVEJ 4

lysrør og armaturer hos

C. W. OBEL
AALBORG

Et af landets største lysrørsanlæg er for øjeblikket ved at blive installeret hos C. W. Obel's tobaksfabriker, Aalborg. Til installationen er foreløbig leveret 2500 stk. POPE armaturer med tilhørende POPE lysrør 40 watt dagslys. Anlægget, der ialt omfatter 4000 POPE armaturer, projekteres af ingeniørfirmaet Brix-Pedersen & Kamp Jørgensen, Aalborg, og installationerne udføres af installationsfirmaet Hansen & Schneider, Aalborg.

face the street, and the roof should have a fixed slope. The houses should all be placed at a fixed building line and at the northern boundary. The result was a strictly identical construction which gives one a boring impression as well as ungraceful. When the last part of the area was ready for construction the demands of the servitudes were eased again, and it was now required that the house be a one-storey building with a proportional level roof and placed at the northern boundary. This part of the development is the best one without being something remarkable. No doubt the servitudes in the last case were more considered, however, it has probably been of some importance that the construction was accomplished within a rather short period.
What makes it difficult is that the owner of the site in a 'villa' district very strongly feels the possibility and the wish of realising something quite personal. It must be admitted, therefore, that only the larger "Housing Companies" will have a chance of designing the Garden City of the future including collective facilities, and they will also have the possibility of creating the most remarkable in architectural respect.

Illustrations:

Page 13, 'Villa' district with deficient servitudes.
– 14, top, Grøndalsvænge at Copenhagen. A small-house district designed and constructed under the charge of one architect.
middle, Small houses at Hasseriis, Ålborg. Identical houses are not necessarily tedious.
bottom, Prefabs in England.
– 15, Small houses at Værløse. An example of a renewal of the Garden Suburb.
– 16, top, Randbølvej, The first completed part of the housing development.
middle, Randbølvej, The second part constructed influenced by the restricted servitudes.
bottom, Randbølvej, The last completed part.
– 17, Small house, Randbølvej 15, Elevation facing the garden.

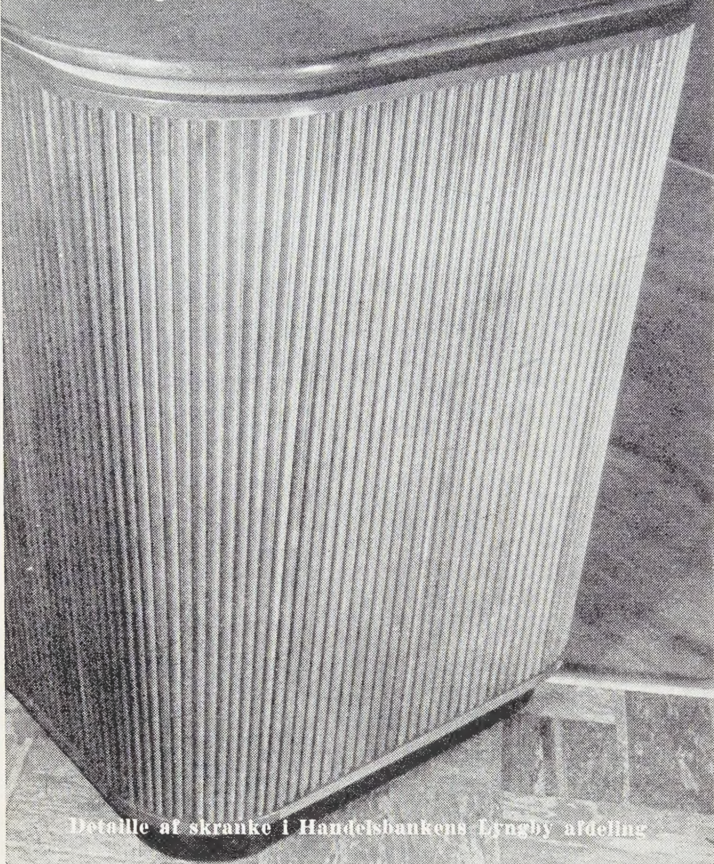
Small houses

After the article are published two small houses constructed at Randbølvej. The first one is designed by architect Knud Thorball M.A.A. and the other house is designed by architect Edvard Heiberg M.A.A. for a painter.
The following plans and photographs are of a project, which architect Erik Stengade M.A.A. has designed for construction on a large area situated in one of Copenhagen's suburbs. Until now only the four published houses have been erected.
Furthermore is published an American example, a housing development, where 350 small houses are being constructed.

Illustrations:

Page 18, top, Interior.
bottom, Plan and Section.
– 19, Randbølvej, left, the Painter's house and right, no. 15.
– 20, Elevation facing Randbølvej.
– 21, top Elevation facing the garden.
bottom, Plans and elevations.
– 22, Interiors from the painter's house.
– 23, top, Housing development at Gentofte, Site plans and elevation.
– 24 and 25, top, South elevations.
middle, Plans and sections.
bottom, North elevations.
– 26, A view from the street.
– 27, top, An aerial view of the Housing Development at Hollin Hills.
bottom, Interior showing the kitchen.
– 28, View of one of the houses.

(Teksten fortsættes på omstående side)

Udenlandske arkitekturtidsskrifter

I nedenstående liste er optaget de udenlandske arkitekturtidsskrifter, som *Arkitekten* korresponderer med.

Finland

Arkitekten, udgivet af Finlands arkitektförbund, månedstidsskrift, ca. 180 sider pr. årgang.
Tekniska Föreningens i Finland Förhandlingar, månedstidsskrift, ca. 16 sider.

Norge

Bonytt, organ for Landsforeningen Norsk Brukskunst, månedstidsskrift, 224 sider pr. årgang.
Byggekunst, Norske arkitekters tidsskrift, månedstidsskrift, ca. 250 sider pr. årgang.
Teknisk Ukeblad, udgivet af Den norske ingeniørforening og Den polytekniske forening, ugetidsskrift, ca. 20 sider.

Sverige

Bygglitteratur, referater fra byggetidsskrifter, månedstidsskrift, ca. 12 sider.
Byggmästaren, tidsskrift for arkitektur og bygningsteknik, 2 gange pr. md., ca. 500 sider pr. årgang.
Byggnadsvärlden, ugetidsskrift, ca. 8 sider.
Form, Svenska Slöjdföreningens tidsskrift, månedstidsskrift, ca. 290 sider pr. årgang.
Hem i Sverige, tidsskrift for boligindretning og havekultur, månedstidsskrift, ca. 360 sider pr. årgang.
Kontur, Nyt kulturtidsskrift udgivet af Svenska Slöjdföreningen, 2 hæfter om året.
Plan, byplantidsskrift, udkommer hvert kvartal, ca. 160 sider pr. årgang.

England

Architectural Association Journal, månedstidsskrift, ca. 20 sider.
Building Digest, månedstidsskrift, ca. 430 sider pr. årgang.
The Architectural Review, månedstidsskrift, ca. 380 sider pr. årgang.
The Journal of the Royal Institute of British Architects, månedstidsskrift, ca. 34 sider.

Frankrig

L'Architecture d'Aujourd'hui, månedstidsskrift, ca. 70 sider.
L'Architecture Francaise, månedstidsskrift, ca. 50 sider.
Techniques et Architecture, månedstidsskrift, ca. 60 sider.

Holland

Bouwkundig Weekblad, ugetidsskrift, 624 sider pr. årgang.
Forum, månedstidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst, ca. 335 sider pr. årgang.

Italien

Metron, månedstidsskrift, organ for CIAM ca. 624 sider pr. årgang.

Schweiz

Werk, månedstidsskrift for arkitektur og kunst, ca. 386 sider pr. årgang.

Sovjetunionen

Архитектура и Строительство. Månedstidsskrift for arkitektur og genopbygning, ca. 40 sider.

Tjekoslovakiet

Architectura ČSR, månedstidsskrift, ca. 350 sider pr. årgang.

Tyskland

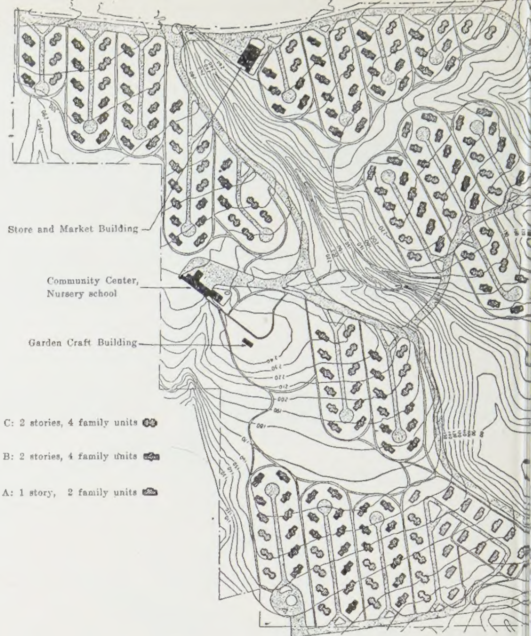
Baumeister, månedstidsskrift for byggekultur og -teknik, ca. 50 sider.
Die Neue Stadt, månedstidsskrift for arkitektur og byplanlægning, ca. 40 sider.

Østrig

Der Aufbau, månedstidsskrift for genopbygning, ca. 580 sider pr. årgang.

(Teksten fortsættes på omstående side)

Situationsplan

Site plan.
Plan showing arrangements of "cul-de-sacs" and approach roads.

Channel Heights, San Pedro, Los Angeles, Calif. U. S. A.

Af Richard J. Neutra

Omtrent 40 km fra Los Angeles nærved den pacifiske kyst ligger boligområdet „Channel Heights". Byggearealet er svagt kuperet og danner en jævn skråning mod havet. På dette areal er opført 600 lejligheder for arbejdere fra de nærliggende værfter og havnen i San Pedro samt de krigsindustrielle fabriker. Bebyggelsen er fuldført i 1942.

Bebyggelsen består af enetages dobbelthuse og toetages huse med 4 lejligheder, de gennemsnitlige udgifter pr. lejlighed var 2.600 $. Boligområdet rummer endvidere et kulturcentrum, som bl. a. indeholder en børnehave og et stort forsamlingslokale til møder og filmsforevisninger. Butikscentret er udformet som en meget stor selvbetjeningsbutik, i samme hus er også indrettet maskinvaskeri. Endelig skal nævnes det originale påfund, at indrette en „havepavillon", hvor beboerne kan lære at indrette og dyrke deres haver og hvor man samtidig søger at give dem forståelse for hele anlægets værdi og bevarelse. De enkelte lejligheder er veludstyrede med mange

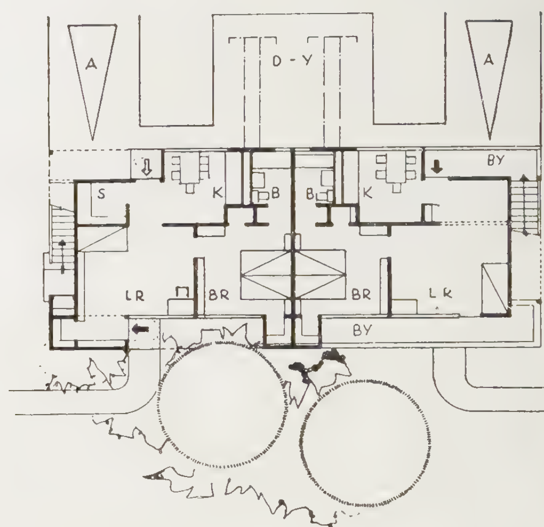

De cementerede spadserestier er fortrinlige til rulleskøjteløb og anden „sportslig" udfoldelse

(Teksten fortsættes på omstående side)

Husene er omgivet af træer og græsplæner

Plan 1:300. Til venstre stueetage, til hojre 1. sal. A: bilparkering, D-Y: tørreplads, LR: opholdsrum, BY: altan, BR: soverum, K: Køkken med spiseplads, B: bad

Richard Neutra. Channel Heights: *Plan og fotografi af den mindste hustype med 4 lejligheder*

indbyggede skabe og andet fast inventar; der er fra 1 til 3 soverum, en stor opholdsstue, køkken med spiseplads, fra stuen er der udsigt over havet. Der er så vidt muligt anvendt stedlige materialer, façaderne er dels pudsede og dels beklædt med rødgran.

Façade af toetages rækkehuse med 4 lejligheder i hvert; lejlighederne har stue og spisekøkken i stuen og to soveværelser og bad på 1. sal

BYPLAN BYPLAN BYPLAN BYPLAN BYPLAN BYPLAN

BYPLAN – Vore byer og deres planlægning

Tidsskrift for byplanlægning, egns- og landsplanlægning. Ny årgang er begyndt.

BYPLAN – er uundværlig for enhver tekniker,

der arbejder med byggeri, vejanlæg, havneanlæg, trafik, udstykninger m. v.

BYPLAN – har bud til enhver politiker,

der kommer i berøring med byggespørgsmål, planlægningsproblemer i by og på land, befolkningsspørgsmål o. s. v.

BYPLAN – holder Dem orienteret

om alle spørgsmål, der knytter sig til byplanlægning i videste forstand, om konkurrencer og retsafgørelser.

BYPLAN – er anbefalet af Boligministeriet

nye love og vedtægter kommenteres og belyses gennem udførlige artikler.

BYPLAN – er det eneste danske byplantidsskrift

og udkommer med 6 numre à ca. 32 sider om året.

BYPLAN – koster kun 18 kr. om året

abonnement kan tegnes gennem boghandelen eller direkte gennem forlaget, benyt bestillingssedlen.

Byplan – Vore byer og deres planlægning

Tidsskrift for byplanlægning, egns- og landsplanlægning

udkommer med 6 hæfter på ca. 32 sider. Abonnementsprisen er 18 kr. om året

De bedes sende mig „Byplan – Vore byer og deres planlægning

Navn ______________________

Stilling ______________________

Adresse ______________________

Denne bestillingsseddel indsendes til ARKITEKTENS forlag, Bredgade

,,Paysanne"
DEN BLAA FABRIK
ERNST DAHL'S TAPET
Se iøvrigt vor Kollektion 1951

Med **ARKI** skal man **HUS** bygge

— ogsaa Statslaanshuse!

Tlf. 11565 - 1356

KAMPSAX

KAMPMANN, KIERULFF & SAX

LIKØRFABRIK SLAGELSE – LAGERKÆLDER

Arkitekt M.A.A. Alf. Cock-Claus

DET FORTABTE VILLAKVARTER

Af arkitekt M.A.A. Poul Erik Skriver

711.5
728.37

Med flid har man i de senere år præket mod de uordentlige villakvarterer. Skræmmebilledet af villaer i forskellig stil og størrelse har vel nok gjort indtryk på en og anden arkitekt. Men det er et spørgsmål om den stærke betoning af det æstetiske har gjort motivet tilgængeligt for ikke-arkitekter – kommunalfolk og bygherrer. Det maleriske, også det ukunstneriske som nærmer sig ren og skær uorden, har et stort publikum.

Men sagen har også en praktisk side. I den uregulerede villabebyggelse er der en betydelig risiko for ulemper, f. eks. indblik og skygge fra nabo. Den slags ting får alle da heldigvis forstand på, om ikke før, så når de selv bliver villaejere.

Allerede i de første villabebyggelser i København – planlagt i en ellers stærkt liberalistisk periode – sikrede man sig ved servituter mod naboulemper. Man stræbte efter nabofred, og det var servituternes hovedformål i de følgende år. Som regel gik bestemmelserne ud på at visse ulempeforvoldende erhvervsvirksomheder og egentlige etagehuses indtrængen i villakvarteret vanskeliggjordes ved at forlange, at husene højst måtte have 2 til beboelse indrettede etager med kun een bolig i hver etage. Kun $^1/_3$ af grunden måtte bebygges, afstand til nabogrund skulle være mindst 2,5 m o. s. v.

Selv den forholdsvis sjældne bestemmelse om, at husene skal være i „villastil", en bestemmelse som var yderst vanskelig at administrere og som har givet anledning til mange retssager, var mere tænkt som en hindring mod lejekaserner end som en æstetisk bestemmelse.

De villakvarterer, der er vokset op under disse servituter, har undgået den ekstreme uorden, som præger mange servitutfrie kvarterer, men der er tydeligt nok meget mere at opnå ved servituternes hjælp.

Man kan for det første yderligere indskrænke den enkelte grundejers rådighedsret til fordel for en bedre udnyttelse af haven og størst mulig *isolation fra nabogrund.*

For det andet kan man ved bestemmelser om husenes placering og ikke mindst om deres udformning sætte sig *æstetiske mål.*

Den sidstnævnte mulighed har fristet mange planlæggere – vel nok hyppigst arkitekter. Interessen herfor er sikkert blevet stimuleret af den engelske havebybevægelse, der nåede os i begyndelsen af dette århundrede. Hampstead Garden Suburb (1907), Letchworth (1903) og Welwyn Garden City (1920) var boligområder, der både i social og arkitektonisk henseende var forud for samtidige danske haveboligkvarterer.

Der blev gjort flere forsøg på at overføre idéerne til Danmark. Her som i de fleste vesteuropæiske lande var det navnlig den ydre form, der blev importeret, og det betød selvfølgelig på en vis måde en fornyelse af haveboligkvarteret, men vejplanen alene bragte det ikke op på siden af forbilledet. Disse kvarterer var temmelig længe under udbygning, og bebyggelsen blev præget af skiftende tiders formidealer og økonomiske vilkår.

De bedste haveboligkvarterer fra århundredskiftet er bolig-

Villakvarter med kæmpevilla. Både ud fra et æstetisk synspunkt og et praktisk krav om lys og fred i haverne er det rimeligt at sikre ordnede forhold i villakvartererne

53.M.2.

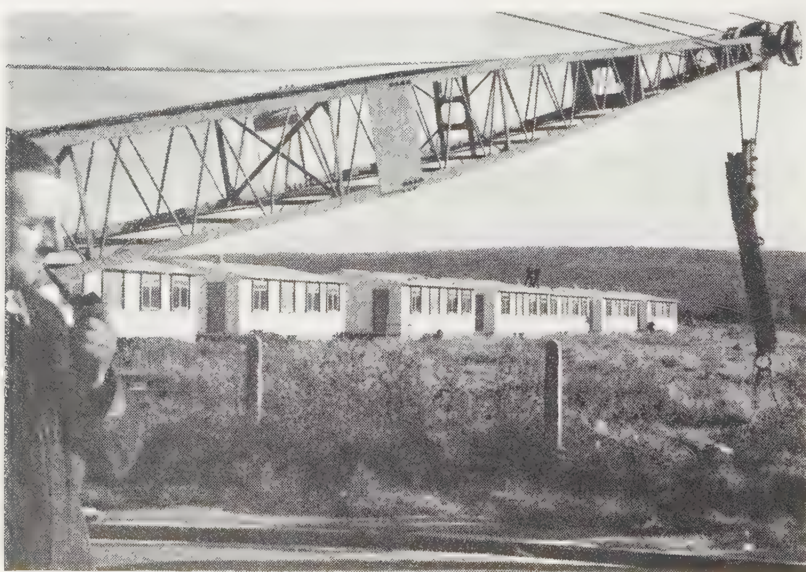
foreningernes bebyggelser. Planlægning og udbygning skete i hurtigt tempo og under ledelse af een mand.
Et sådant godt haveboligkvarter fra en lidt senere tid er Grøndalsvænge, planlagt og bygget af Poul Holsøe og Jesper Tvede. Kvarteret er ikke blevet ensformigt. Der er tilstræbt og opnået en malerisk variation ved anvendelse af flere, men relativt få, hustyper. Det, der gør dette boligkvarter og dets engelske forbilleder så beundrede, er den bevidste – den kunstneriske – udformning lige fjernt fra planløst rod og åndløs ensformighed.
Det gode resultat sikres dog ikke alene ved tilstedeværelsen af de forudsætninger, der muliggjorde de fine haveboligkvarterer. Disse forudsætninger, kort planlægnings- og byggeperiode og een planlægger og arkitekt, har hyppigt foreligget i årene efter anden verdenskrig, men resultatet er desværre ofte blevet – i det mindste i starten – sindsoprivende ensformige boligkvarterer, sådan som vi især kender dem fra områder med monteringsfærdige huse i Finland, England og U. S. A. Et par danske bebyggelser, som folkeviddet har udstyret med navnene „Gennemgangslejren“ og „Neuengamme“ har lignende kvalifikationer.
Det er de sociale boligselskabers interesse for haveboligen, der herhjemme har skabt forudsætningerne for det hurtigt udbyggede haveboligkvarter, både det triste og det inciterende. Til de sidste hører Søndergård Park, projekteret af Hoff og Windinge for Dansk Almennyttigt Boligselskab i Glasdaxe. Det er et haveboligkvarter med en disciplineret variation i hustyper, en variation som ikke alene har en kunstnerisk hensigt, men som svarer til et ønske om at tiltrække forskellige familietyper. Der er en harmoni mellem de arkitektoniske og sociale bestræbelser som også kendetegner de bedste kvarterer i Hampstead.
Kan tilsvarende ideale fordringer til et almindeligt villakvarter ventes honoreret? Vanskelighederne skyldes først og fremmest de mange bygherrer og arkitekter med tilsvarende mange idealer og kvalifikationer, men da adskillige af disse mennesker netop er søgt til et villakvarter for at kunne udfolde deres individualisme, må man ikke nære for store forhåbninger. De steder, hvor servi-

Foto „Byplan“

Grøndalsvænge i København, arkitekter Poul Holsøe og Jesper Tvede. Orden og dog frihed i udformningen af bebyggelsen opnås lettest, hvor een mand både planlægger og bygger villakvarteret

Foto Jonals

Bebyggelse i Ålborg, arkitekt Ejnar Poulsen. Eksemplet viser at helt ens huse ikke behøver at virke trivielle

Prefabs i England. Efterkrigstiden har ofte budt på opgaver, hvor een arkitekt var ansvarlig for et helt boligkvarters udformning og opbygning – tit med et noget trist resultat
Foto Keystone

Foto Bror Bernild

Bebyggelse i Værløse, arkitekter Hoff og Windinge. Boligselskabernes interesse for haveboliger til udlejning kan betyde en fornyelse af haveboligkvarteret

tutbestemmelserne omfatter bygningernes udseende, har man da heller ikke opnået de tilsigtede resultater. En vis ensartethed i taghældninger eller i façadernes behandling er ikke nok til at skabe boligkvarterer af den beundrede type. Iøvrigt har der hersket en vis tilbageholdenhed i brugen af æstetiske bestemmelser, vel netop fordi de stred mod grundkøberens interesse og derved forringede grundenes handelsværdi.

Enkelte steder, f. eks. ved bebyggelsen af godsejer Uttenthals grunde i Ordrup, har man underkastet bebyggelsen censur. Man kan jo imidlertid ikke sikre sig at den censurerende – i dette tilfælde en arkitekt – lever så længe, som det tager at udbygge området. Blot et enkelt censorskifte vil betyde en blandet bebyggelse.

Bedst belyses disse problemer ved en analyse af servitut-eksperimentet på Randbølvej i København. Kvarteret er netop blevet helt udbygget, og det er derfor muligt at vurdere indgrebenes betydning.

Vistnok udfra ønsket om at udstykke i grunde, der var noget mindre end normalt, søgte man at skabe servitutbestemmelser, der i særlig grad hindrede indblik fra nabo, som gav gode lysafstande og som iøvrigt sikrede et roligt boligområde.

Det først udstykkede areal – det sydøstlige – fik i 1935 servituter, der bestemte, at der højst måtte være 2 beboelseslag for 2 familier. Evt. garage i kælder. Bygningerne skal opføres i *nordligt* skel og kan have tagfald mod nabogrund. Bygningerne skal holdes mindst 6 m fra de andre skel. Hegn mod naboer ikke højere end 1,8 m, mod vej 1 m trådhegn med hæk. Plantningsservituter. Forbud mod erhvervsvirksomheder. *Façadecensur.*

Sådanne bestemmelser måtte da resultere i en ensartet bebyggelse.

Ak nej, individualismen trivedes over alle grænser. Selv med den bedste vilje kan man ikke se forskel på dette og et almindeligt servitutbelagt villakvarter, og selv om mange vil synes om denne „maleriske" uorden, var det jo ikke netop *det*, de nye servituters fædre stræbte efter.

I 1937 blev visse af bestemmelserne derfor ændrede og fik mere karakter af påbud. For det nordøstlige område lød de: Bygninger i 1 etage + udnyttet tagetage for højst 2 familier. Vinkeltag med en ikke afvalmet gavl mod vej. Taget skulle udføres med hældning 5:4, uden trempel og dækket med vingetegl. Desuden skulle husene placeres ved en nærmere angiven byggelinje.

Nu var der kommet bly i handsken, og bygherrer og arkitekter udviste en hidtil ukendt disciplin. Den indestængte individualisme er skudt op som mærkeligt formede volde og bygværker – såkaldte terrasser – ved vestgavlene, der vender mod vejen. Set fra nogen afstand er bebyggelsen kedsommelig, på nært hold er den morsom, men uskøn. Det var vel også en fejl at diktere en udvendig bygningsform, der kun havde få tilhængere i slutningen af 30'rne, da grundene blev bebygget. Det har heller ikke været nogen nem opgave at udforme haverne. Den bedste del ligger vest for huset mod vejen. De fleste steder gennemskæres denne del af haven af tilkørselsvej til garagen, der ligger i kælderen, og af gangen til hoveddøren, der ligger i sydfaçaden. Fra gavlvinduerne er der iøvrigt helt godt indblik i nabohaverne.

Den vestlige side af Randbølvej, der er udstykket i små grunde, fik også i 1937 ændret servituterne, men sådan at der kun måtte bygges i een etage uden tagetage og for kun een familie. Taghældning 1:3, ingen trempel.

Dette er det sidst bebyggede areal, og det er givet blevet den bedste del. Men et boligkvarter, hvortil planlæggere vil valfarte, er det ikke blevet. De enkelte huse er gode, og skønt meget forskellige er de dog præget af et fælles arkitekturideal. Det er små huse, der snart vil være dækkede af træer og buske.

Servituterne har nok hindret udskejelser, men næppe tilført bebyggelsen noget væsentligt i æstetisk henseende. Heldigt har det utvivlsomt været, at udbygningen af denne del af Randbølvej er sket indenfor et temmeligt kort tidsrum.

Den påbudte ene etage har sikret freden i haverne, der flere steder har fået en charmerende udformning.

Det går vel an at bebygge et område med ensartede eenfamiliehuse i en byggeforening eller boligselskab, der udlejer boligerne. Til nød kan der også bygges en mindre gruppe ens huse til salg. Når lejeren eller køberen møder op uden ambitioner med hensyn til husets ydre form, kan han tilpasse sine idealer det hus han står overfor. Men køberen af en nøgen grund føler meget stærkt muligheden for og ønsket om at realisere det helt personlige (som han kender fra sin gode ven grosserer Jensens hus), og han bøjer sig kun nødigt for censur og restriktioner af æstetisk art.

Det er boligselskaberne, der har mulighed for at bygge fremtidens haveboligkvarterer med kollektive anlæg, bekvemme som etagehuse, og det må vist indrømmes, at det er også dem, der har muligheden for at skabe det i arkitektonisk henseende mest bemærkelsesværdige – forhåbentlig forstår de ansvaret.

Randbølvej i København. Den sydøstlige del har været underkastet censur – den må vist siges at have været liberal

Randbølvej. Den nordøstlige del er bygget op efter strenge retningslinjer, givet i servituterne. Orden og skønhed er ikke identiske begreber

Randbølvej. Den vestlige og sidst bebyggede del er ved servituternes hjælp holdt nede ved jorden – beskedenhed er klædeligt

Literatur:

Arkitektens ugehæfte s. 201/1938, arkitekt Flemming Teisen om villaservituter.

Dansk Byplanlaboratoriums beretning 1937–41, s. 76, arkitekt Peter Bredsdorff: Københavnske haveboligkvarterer.

Huset i Byen, udgivet af Akademisk Arkitektforenings byggeudstilling.

Referat af det 14. danske byplanmøde, 1948, s. 45, betænkning om villaservituter.

Façade mod haven

Foto Teknisk Foto

Eenfamiliehus Randbølvej 15

Præmieret af Københavns kommune 1949

Af arkitekt M.A.A. Knud Thorball 728.37

Huset er opført 1948 for ekspeditionssekretær Niels Vonsbæk. Grunden er købt af Københavns kommune, som krævede husene opført i naboskel, i een etage og med 15° taghældning.
Huset har et bebygget areal på 95 m² og der er under projekteringen taget mest mulig hensyn til økonomien ved at give det en enkel hovedform med et bærende hovedskillerum.
Gangarealet er indskrænket mest muligt, og forstuen er udformet med en spiseplads i nær tilknytning til køkkenet.
Huset er opført af traditionelle og gammel-kendte materialer, idet ydermure er af røde sten med molersten i bagmure. Taget er dækket med bølgeeternit isoleret med rockwoolmåtter. Udstyret er normalt, dobbelte vinduer, faste skabe, fliser i køkken og bad samt centralvarme. Der er statslån i huset, håndværkerudgifterne var dengang 38.000 kr.

Knud Thorball: Eenfamiliehus på Randbølvej 15

Interiør med spiseplads i forstuen og indblik i køkkenet

Plan, snit og façader 1 : 250

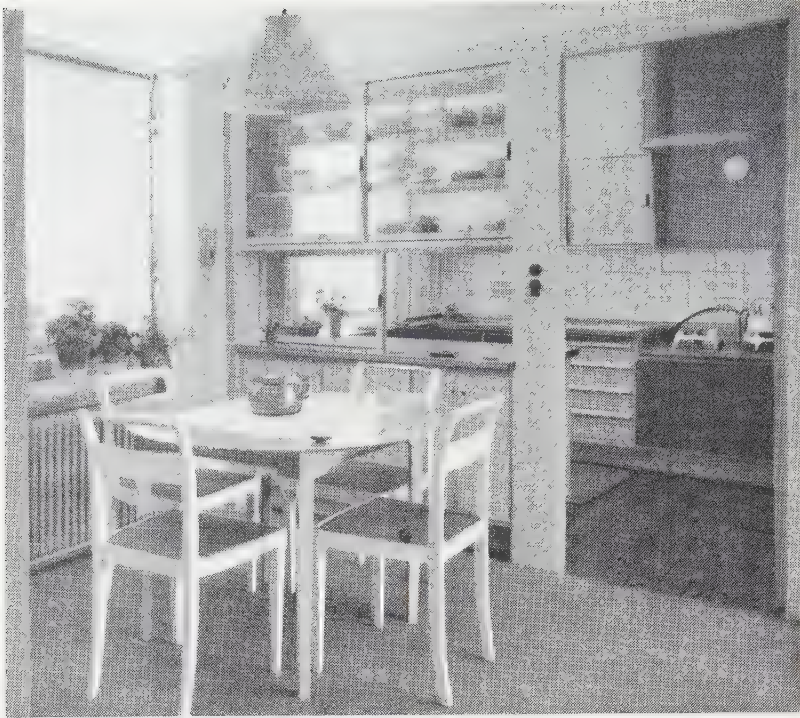
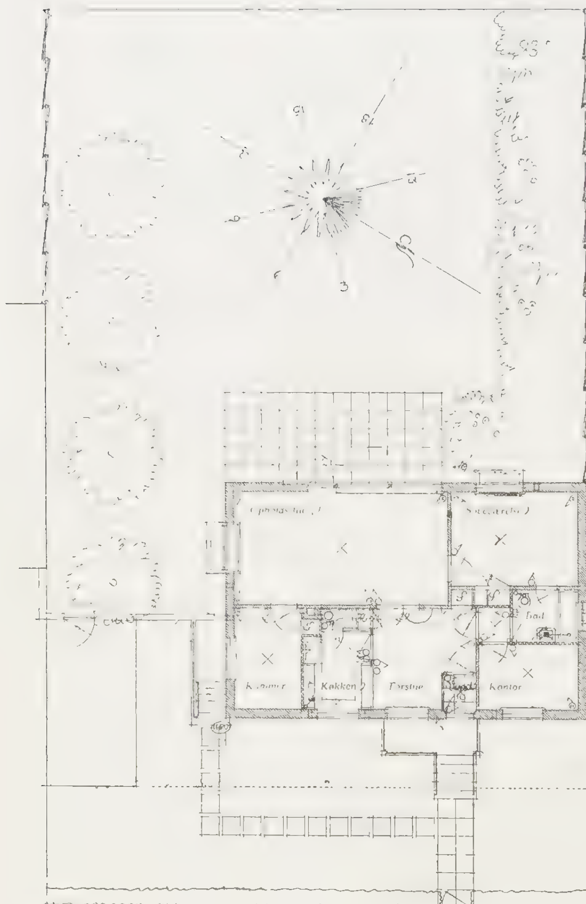
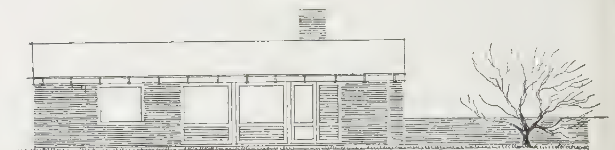

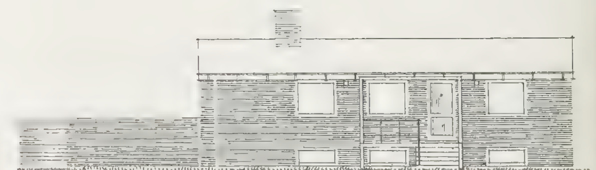
Foto Teknisk Foto

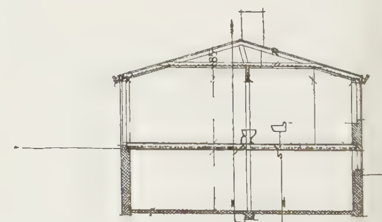
Plan af stueetage og haven

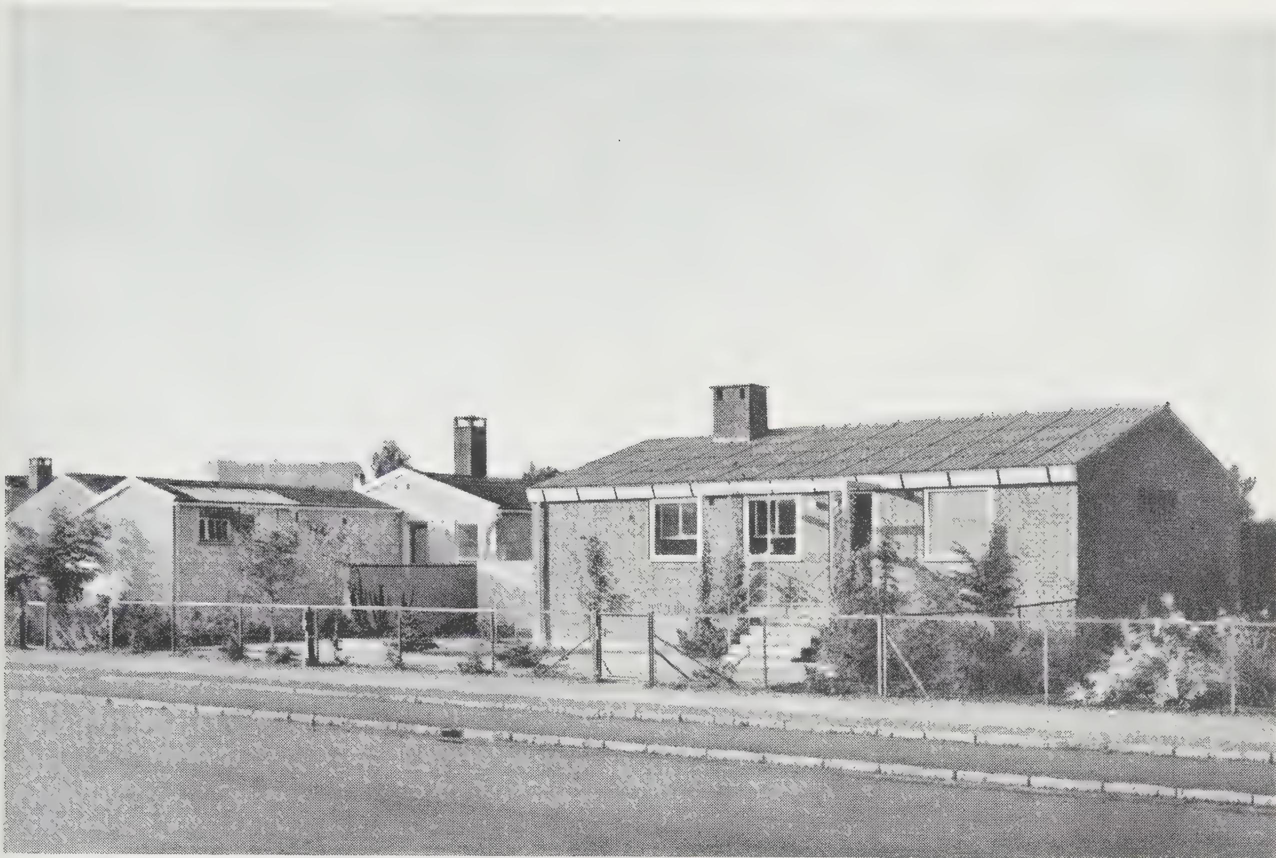
Façade mod øst

Façade mod vest

Snit

Edvard Heibergs hus for en maler (tilvenstre) og Knud Thorballs hus (tilhøjre) er naboer på Randbølvej

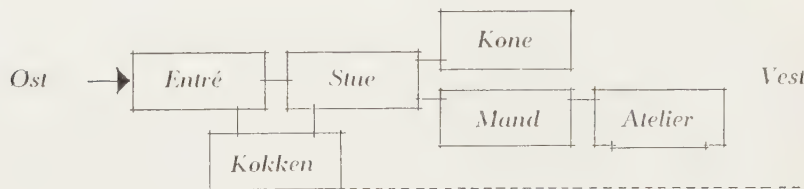
Foto Erik Hansen

Et hus for en maler

Præmieret af Københavns kommune 1950

Af arkitekt M.A.A. Edvard Heiberg 728.37

Arne Petersen er maler. Han vil være i fred, når han arbejder og ikke have anden forbindelse mellem lejlighed og atelier end gennem sit soveværelse. Man forudså også den mulighed, at huset ved evtl. salg måtte deles, således at atelieret havde egen indgang og ingen forbindelse med lejligheden. Dispositionerne for huset bliver derfor lidt ualmindelige og kommer til at se sådan ud:

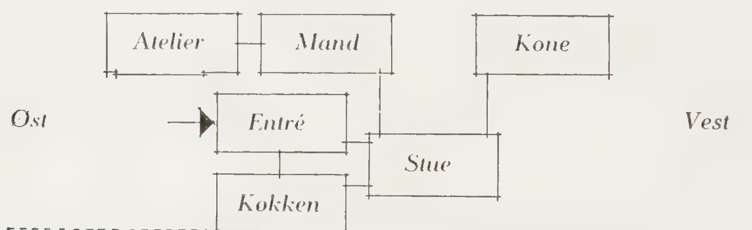

Da indgangen er fra øst vil en „seriekobling“ af de ønskede rum ende med atelieret mod vest, hvorved stuen blev afskåret fra vestlys og fra haven. Atelieret skal desuden helst have vindue mod nord, men servitutbestemmelser kræver på den anden side, at huset skal ligge i nordskel uden egentlig vindue i skellet.

Façade mod Randbølvej

Foto Erik Hansen

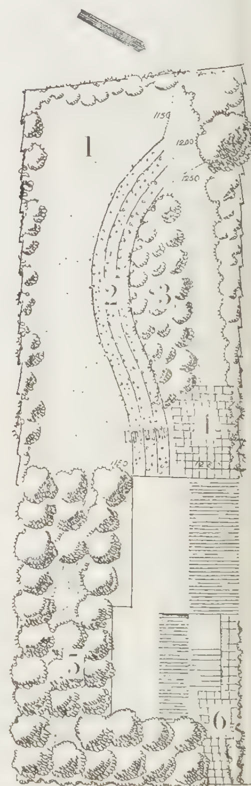
Resultatet af denne kryds og tværs opgave blev en disposition som denne:

Huset var tænkt med eternittag ligesom naboernes, men den sommer, da huset blev opført, var det ikke muligt at skaffe eternit, så man måtte gå over til det iøvrigt fortrinlige materiale: tagpap.

Udvendig er façaden skuret og (foreløbig) malet med en kalkfarve. Til sommer har det stået så længe, så de skal behandles med creconto.

Ellers er det vist et ganske almindeligt hus – bortset fra havearkitekt Ulrichsens indsmigrende og originale haveanlæg.

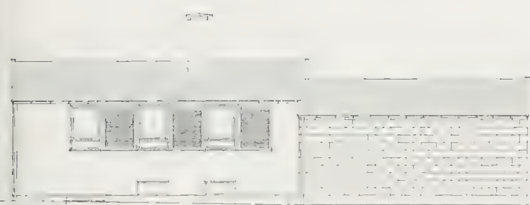
Niels Ulrichsen: Maleren Arne Petersens have

Haveplan 1 : 500

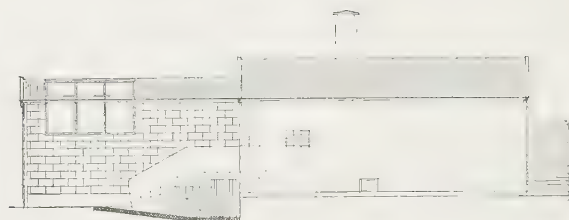
1 græs
2 blomster på terrassemuren
3 buske (bambus)
4 terrasse
5 træplantning med skovbundsplantning
6 indgang
7 raftehegn

Foto Erik Hansen

Façaden mod haven

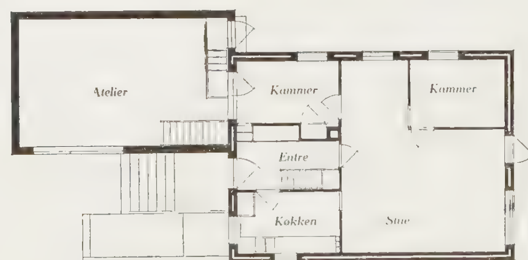
Façade mod syd

Façade mod nord

Gavl mod øst, mod vejen

Plan af stueetagen

Edvard Heiberg: Hus for en maler. *Plan og façader 1 : 250*

Interiører

Foto Erik Hansen

Blik fra soveværelset til atelieret

Foto Erik Hansen

Siddeplads i opholdsrummet

Foto Erik Hansen

Arbejdsplads

Situationsplaner
Tilvenstre oprindeligt projekt 1 : 4000
Tilhøjre endelig plan 1 : 2000

Enfamiliehuse i Gentofte

Af arkitekt M.A.A. Erik Stengade

728.2

Adgangsvejen, der løber langs med jernbanen, er anlagt med en 8 m kørebane, og på siden af den en let slynget spadseresti. Boligvejene er anlagt som hårnålsveje, således at gennemgående færdsel holdes borte fra bebyggelsen. Hårnålsvejene er anlagt i 5 m bredde, på nordsiden med en græsrabat og på sydsiden med en slynget spadseresti i anlæget, der går i eet med bebyggelsens forhaver. Langs vejene er eksisterende beplantning bevaret i størst mulig udstrækning og suppleret med såning af græs og nyplantning. Den første hårnålsvej mod nord er anlagt efter den oprindelige plan, der her er gengivet i mål 1:4000. Ved den videre forberedelse har min bygherre forlangt boligvejen tosidig, som vist på beliggenhedsplanen i større mål. Arealet vil i udbygget stand komme til at omfatte 50 til 60 huse, der nu er under projektering hos forskellige arkitekter.

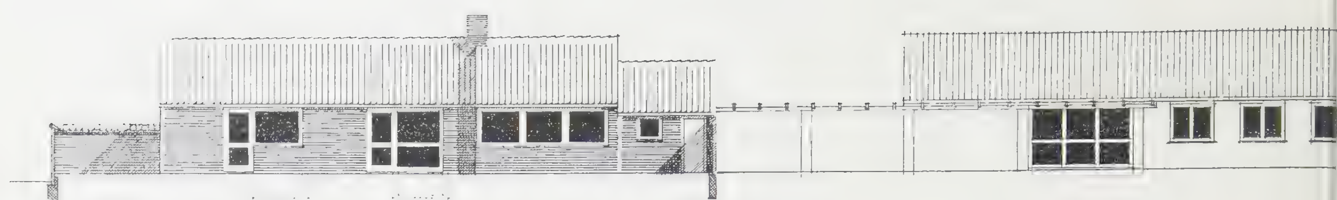
For at anslå karakteren af bebyggelsen har jeg udarbejdet servituter og opført 4 prøvehuse som omstående tegninger.

Bebyggelsen er holdt i parcellernes nordside og lukker for indsigten fra vejen. Mellem haverne og langs den sydlig liggende vej lukker et 2 m højt hegn for indsigten. Husene er i een etage – tagetagen må ikke udnyttes – da jeg har ønsket at gøre opholdet i haverne ugenert af fremmede og omkringboende. Taghældningen skal være 30° og det er tilladt at bygge helt op i skel. De første 4 huse, der er opført i 1938, har været hemmet noget af materialesituationen og ikke mindst af forbudet mod opførelse af enfamiliehuse over 110 m². Husene er derfor udformet således, at der senere kan udvides ved tilbygninger.

Bebyggelsen er opført i gule håndstrøgne sten. Tagene er dæk-

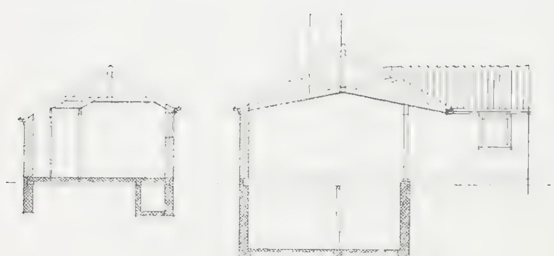

Façade mod haven, hus nr. 1

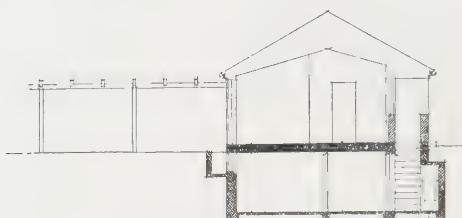
Hus nr. 4
Sydfaçader

Hus nr. 3

Snit i
Hus nr. 1

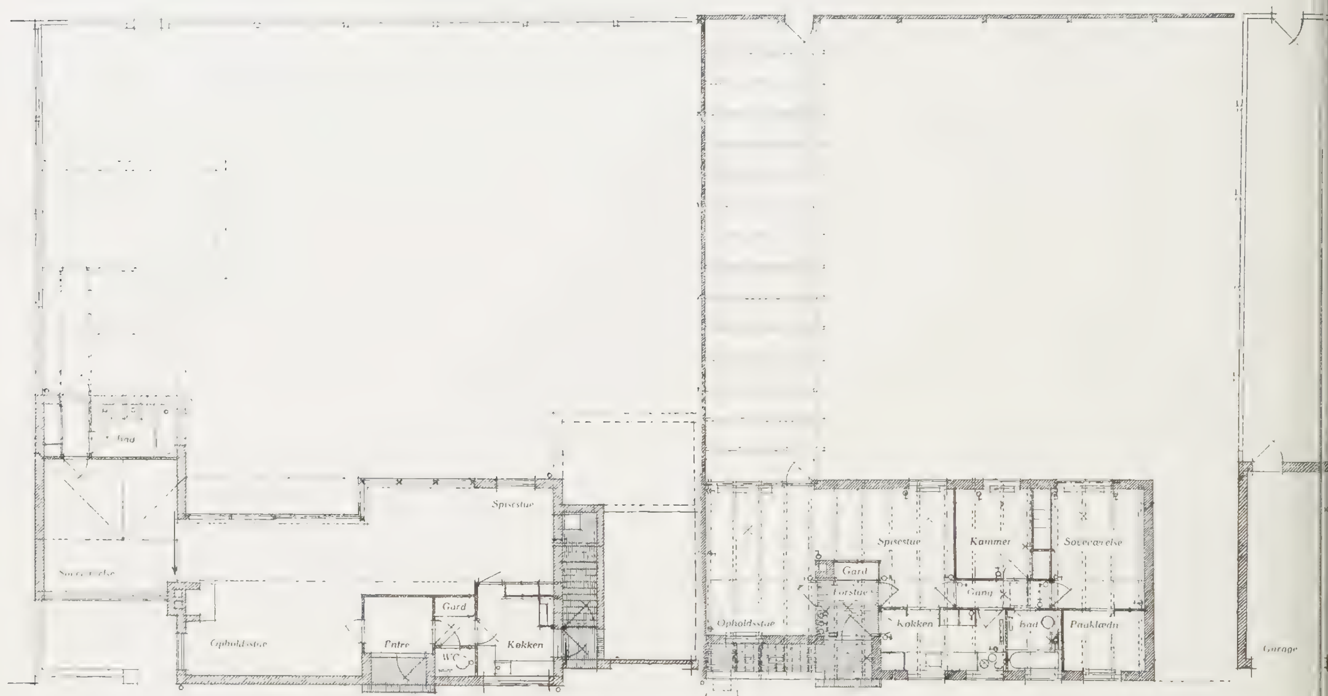
Snit i opholdsstue

Snit i opholdsstue
Hus nr. 2

Snit i
Hus

Hus nr. 1
Stueplaner

Hus nr. 2

Hus nr. 3

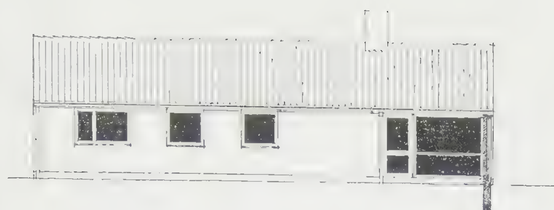
Hus nr. 1
Nordfaçader

Hus nr. 2

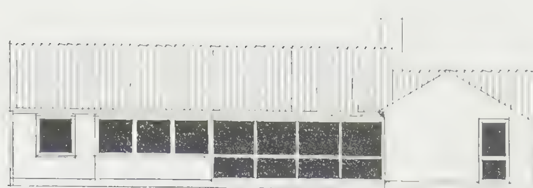

Hus nr. 3

Erik Stengade: Eenfamiliehuse i Gentofte. *Planer, façader og snit af de 4 opførte huse*

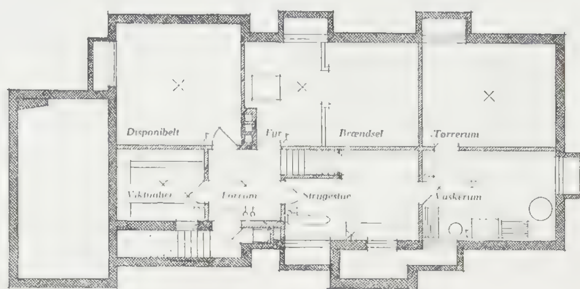
Hus nr. 2

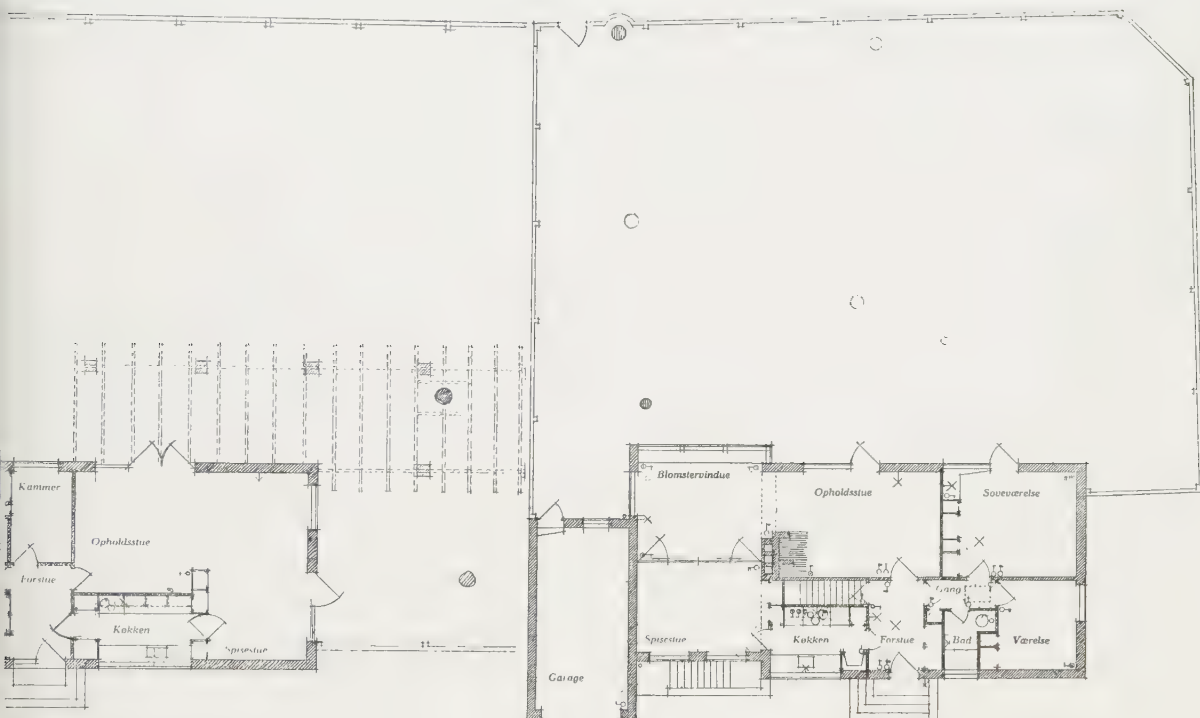
Hus nr. 1

Gavl mod vest

Hus nr. 4. Kælderetage

Hus nr. 4

Hus nr. 4

Forneden: façade mod vejen, derover: stueplaner, øverst: samlet facade mod haven (spejlvendt i forhold til planen)

Foto Andresen

Erik Stengade: Eenfamiliehuse i Gentofte. *Gadebillede*

kede med tegl på Icopal. Indhegningerne har det desværre været nødvendigt at udføre som raftehegn i stedet for teglstensmure. Udviklingen har medført, at eenfamiliehusene og de tilhørende grunde stadig bliver mindre, og det vil være nødvendigt, snart at tage alle boligkvarterets problemer op til revision, ikke mindst de stadig stigende krav til vejanlæg, der både pladsmæssigt og økonomisk er meget for dominerende.

Jeg vil gerne have lov at takke stadsarkitekten i Gentofte kommune for den udmærkede hjælp, jeg af ham har fået ved projektets udformning. Murerfirmaet N. Martin Andersen & Søn har været bygherre og hovedentreprenør.

Luftfotografi af eenfamiliehuskvarteret i Hollin Hills

Eenfamiliehusbebyggelse i Hollin Hills, Virginia, U.S.A.

Af arkitekt Charles Goodman 728.37

At interessen for enfamiliehusbyggeriet er stor i U.S.A., er kendt; mindre kendt er det måske, at man også der søger at stimulere interessen for det gode enfamiliehusbyggeri ved årlige præmieringer. South West Research Institute i Dallas, Texas, er en af de institutioner, der netop gør et stort arbejde for en forbedring af det almindelige byggeri af små huse.

Institutet udsætter en årlig „Quality house"-præmie for vel-projekterede og smukt udførte huse. Det interessante ved præmieringen er imidlertid, at husene ikke må koste over 15.000 $ og at de skal være opført i en samlet bebyggelse af huse af samme art. Iøvrigt lægger man naturligvis ved bedømmelsen vægt på en god plan, anvendelse af gode konstruktioner og materialer, samt at der i planen er taget hensyn til nutidens krav om bekvemmeligheder, at husene ligger ugenert i forhold til hinanden og yder god mulighed for udendørsophold. Der skal også være en vis rimelig margin for udvidelsesmuligheder.

Hvorledes man definerer disse krav, illustreres bedst ved at vise et eksempel. I 1950 præmieredes således en bebyggelse i Hollin Hills i Virginia, hvorfra der her gengives nogle enkelte billeder. Hele bebyggelsen omfatter 350 huse, det samlede grundareal er 225 acres skovbevokset højdedrag. På et areal af ca. 38 acres udlægges et parkområde, mens de enkelte grunde varierer fra $^1/_3$–$^2/_3$ acre (1 acre er ca. 0,4 ha, grundene er altså ca. 1300–2600 m^2). Det oplyses at husenes byggepriser svinger fra 10.800 $–14.800 $. Nogle af husene er udført i et plan, andre i to etager for at udnytte terrænets muligheder.

Interiør fra køkken

Charles Goodman: Eenfamiliehus i Hollin Hills, Virginia, U.S.A.

STAALHUD KIT

Det store vindue i Grundtvigsskolen er kittet med STAALHUD KIT

STAALHUD KIT har gennem en årrække bevist, at den er den ideelle kit til stålvinduer. Den er behagelig i brug og hærder hårdt, men ikke så hårdt, at ruderne hæmmes i den „bevægelsesfrihed", der er nødvendig for at afbøde de spændinger, der opstår ved temperatursvingninger. Ved ituslåede ruder kan STAALHUD KIT fjernes uden besvær og uden specielt værktøj.

STAALHUD KIT må for at kunne hærde igennem på de ikke sugende jernfalse tilsættes en speciel hærdningsmasse. Kit og hærdningsmasse blandes i forholdet 9:1.

For at hindre rustdannelse og for at forbedre vedhængningen, bør jernfalsene behandles med en rustbeskyttende grundfarve. Hertil anbefaler vi STAALHUD GRUNDFARVE 3981-770. – Ring eller skriv efter nærmere oplysninger. Vort tidsskrift „Farve og Lak" tilsendes gerne enhver interesseret arkitekt.

S. DYRUP & CO.

AKTIESELSKAB

GLADSAXEVEJ 300 - TLF. SØBORG 3000

DANMARKS MEST MODERNE LAK- OG FARVEFABRIK

